

A VALLÁSSZABADSÁG ÉRVÉNYESÜLÉSE A SPANYOL ÁLLAMI EGYHÁZJOGBAN, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A 2002 UTÁNI JOGALKOTÁSRA

SZUROMI Szabolcs Anzelm*

1. Előzmények

Spanyolország, melynek területe kiterjed az Ibériai-félszigetre, illetve a Baleár- és Kanári-szigetekre, lakosságát tekintve – a keresztelesek számának és az aktív vallásgyakorlásnak az elmúlt évtizedben történt jelentős csökkenése ellenére – még mindig túlnyomó többségében katolikus. A hagyományosan erős vallási identitással rendelkező állam történetében a 20. századig csak a Spanyol Polgárháború (1931–1939)¹ jelentett szomorú törést. Ez nem pusztán az 1931. december 9-i alkotmány nyílt vallásellenességében nyilvánult meg, hanem az emberi méltóság leírhatatlan mértékű radikális és embertelen megsértésének tömeges cselekményeiben, különösen papokkal, szerzetesekkel és szerzetesnőkkel szemben, beleértve a halottgyalázásokat és az istentiszteleti helyek megszenteltségtelenítését.² Ennek a gyászos időszaknak a befejeződésével (1939. április 1.) – ugyan politikai rendszerét tekintve diktatúra révén – visszaállt az állam és Egyház közötti hagyományos kapcsolat.³ Az 1851. március 16-án IX. Piusz pápa (1846–1878) és II. Izabella királynő (1833–1868) által megkötött spanyol konkordátum⁴ 1. cikkelyében kinyilvánította: *Religio Catholica Apostolica Romana, quae exculso quocumque alio cultu esse pergat sola Religio Hispanicae*

---

* Rektor, egyetemi tanár, Pázmány Péter Katolikus Egyetem.

¹ V. CÁRCEL ORTÍ: La Iglesia durante la II Republica y la guerra civil (1931–1939). In: *História de la Iglesia en España*. V. Madrid, 1979. 340–374.

² J. ALBERTÍ: *La Iglesia en llamas. La persecución religiosa en España durante la guerra civil* (Colección imago mundi 149). Barcelona, 2008. 297–396.

³ J-M. MAYEUR (ed.): *Guerres mondiales et totalitarismes (1914–1958)* [Histoire du Christianisme des origines à nos jours 12]. Paris, 1990. 420–430.

⁴ J. DE SALAZAR ABRISQUETA: *Storia del Concordato di Spagna concluso il 16 marzo 1851*. Roma, 1974.

*Nationis, conservabitur semper in tota ditione Catholicae Majestatis Suae cum omnibus juribus ac prerogativis, quibus potiri debet juxta Dei legem et Canonicas sanctiones.*⁵ Azaz a katolikus vallás az egyedül elismert vallás a Spanyol Királyság területén. Ebből következett, hogy minden szintű oktatási intézményben (egyetem, kollégium, szeminárium, iskola) – világi és magán – a katolikus tanításnak megfelelően kell oktatni a hallgatókat.⁶ A konkordátum felsorolta a királyság területén lévő metropóliákat és egyházmegyéket;⁷ rögzítette az Apostoli Szentszéktől a Spanyol Királysághoz akkreditált nuncius tevékenységét;⁸ és a tábori ordinariátus (*prioratus*) működésére vonatkozó elveket.⁹ A Trentói Zsinatnak (1545–1563) megfelelően szabályozta a püspöki és érseki székek megüresedésekor beálló teendőket.¹⁰ Rendezte a klérus javadalmazását és az egyházmegyék gazdálkodását. Végül pedig intézkedett a király megkoronázásának egyházi jellegéről.¹¹

Az 1939-ben hatalomra került új kormány arra törekedett, hogy az 1851-ben kötött konkordátumnak megfelelően helyreállítsa a Katolikus Egyház működését az ország területén,¹² illetve megszüntesse a kommunista rezsim által hozott vallásellenes törvényeket (különös tekintettel a katolikus házasság civiljogi elismertsége, a temetők szekularizációja,¹³ a szerzetesrendek működése, a válás, a vallás és a papság költségvetési támogatása vonatkozásában).¹⁴ A kormány fi-

⁵ A. MERCATI (ed.): *Racolta di concordati su materie ecclesiastiche tra la Santa Sede e le autorità civil.* I. Roma, 1919. 771.

⁶ Art. 2. MERCATI i. m. 771.

⁷ Art. 5. MERCATI i. m. 772.

⁸ Art. 7. *Novi fines et peculiaris earumdem Dioecesium circumscripção, quo citius fieri possit ac servatis servandis per Apostolicam Sedem statuatur: quamobrem summus Pontifex suo et eiusdem Sedis apud Maiestatem Catholicam nuntio necessarias facultates delegabit ad opus, collatis cum Regio Gubernio consiliis, perficiendum.* MERCATI i. m. 774.

⁹ Art. 9. MERCATI i. m. 774–775.

¹⁰ Art. 20. *Sede vacante, Metropolitanae, vel Suffraganeae Ecclesiae Capitulum infra tempus praefinitum, et ad normam eorum, quae a Sacro Concilio Tridentino in rem decreta sunt, unum tantum Vicarium eliget, in quem tota eius ordinaria potestas transferetur, quavis ex parte Cpaituli ipsius reservatione aut limitatione penitus exclusa, et quin electio semel facta revocari, neque ad novam procedi possit; abolitis hinc omnino quocumque privilegio, usu, vel consuetudine administrandi in corpore, plures Vicarios constituendi, aut quolibet alio quod utcumque Sacrorum Canonum sanctionibus adversetur.* MERCATI i. m. 781–782.

¹¹ Art. 44. MERCATI i. m. 795.

¹² J. TUSEL: *Franco y los católicos. La política interior española entre 1945 y 1957.* Madrid, 1984. 440.

¹³ A. GONZÁLEZ-VARAS IBÁÑEZ: *Libertad religiosa y cementerios: incidencia del factor religioso sobre las necrópolis.* *Ius canonicum*, 2001/41. 645–695., különösen 651–653.

¹⁴ Részletesen vö. J. M. VIEJO-XIMÉNEZ: *Concordats from Pius XII to Paul VI (1939–1978).* In:

gyelmet fordított a polgárháborúban megrongált templomok helyreállítására is, amelyet anyagilag is támogatott.¹⁵ Visszaállították az 1851-ben kötött konkordátum hatályát, és egyúttal megkezdték a Szentszékkal kötendő új konkordátum előkészítésének lépéseit.¹⁶ 1941. június 7-én külön megállapodást kötöttek a Szentszékkal a megüresedett püspöki székek betöltéséről.¹⁷ Ennek értelmében a pápa a Spanyolországba akkreditált nuncius által összeállított és a Spanyol Kormánnyal egyeztetett hármastól választja ki az új püspök személyét,¹⁸ s amennyiben nem a listáról választ, úgy az általa megnevezett személyről előzetesen konzultál a Spanyol Kormánnyal.¹⁹ A megállapodás 6. cikkelye kifejezi a Katolikus Egyház tradicionális helyzetének helyreállítását Spanyolországban,²⁰ a további bekezdések pedig garanciákat tartalmaznak az egyház tevékenységének és intézményeinek megfelelő anyagi ellátására.²¹ Az 1946. július 16-án aláírt újabb megállapodás B. részében rendelkezett a Madridi Nunciatura működéséről.²² A Spanyol Állam megegyezett a szemináriumok és egyházi egyetemek állami támogatásáról (1946. december 8.),²³ a Madridi Rota működésének visszaállításáról és a tábori lelkészi szolgálat tevékenységének újrászabályozásáról (1950.

Sz. A. SZUROMI (ed.): *Concordatory Law* (Bibliotheca Instituti Postgradualis Iuris Canonici Universitatis Catholicae de Petro Pázmány nominatae I/6). Budapest, 2008. 88–201., különösen 99–100.

- ¹⁵ Vö. W. G. EBENSTEIN: *Church and State in Franco's Spain*. Princeton, 1960. 12.
- ¹⁶ G. HERMET: *Las Catholiques dans l'Espagne franquiste*. II. Paris, 1981. 179.
- ¹⁷ *Acta Apostolicae Sedis* (továbbiakban: *AAS*) 1941/33. 480–481.
- ¹⁸ Art. 2. El Santo Padre elegirá tres de entre aquellos nombres y, por conducto de la Nunciatura Apostólica, los comunicará al Gobierno Español y, entonces, el Jefe del Estado, en el término de treinta días, presentará oficialmente uno de los tres. *AAS* 1941/33. 480.
- ¹⁹ Art. 3. Si el Santo Padre, en su alto criterio, no estimase aceptables todos o parte de los nombres comprendidos en la lista, de suerte que no pudiera elegir tres o ninguno de entre ellos, de propia iniciativa completará o formulará una terna de candidatos comunicándola, por el mismo conducto, al Gobierno Español. Si éste tuviera objeciones de carácter político general que oponer a todos o a algunos de los nuevos nombres las manifestará a la Santa Sede. En caso de que transcurriesen treinta días desde la fecha de la susodicha comunicación sin una respuesta del Gobierno, su silencio se interpretará en el sentido de que éste no tiene objeciones de aquella índole que oponer a los nuevos nombres; quedando entendido que entonces el Jefe del Estado presentará sin más a Su Santidad uno de los candidatos incluidos en dicha terna. *AAS* 1941/33. 480.
- ²⁰ El Gobierno Español, por su parte, se compromete formalmente a concluir cuanto antes con la Santa Sede un nuevo Concordato inspirado en su deseo de restaurar el sentido católico de la gloriosa tradición nacional. *AAS* 1941/33. 481.
- ²¹ Art. 7–8. *AAS* 1941/33. 481.
- ²² *Leges Ecclesiae post Codicem iuris canonici editae*. II. Roma, 1969. 2353–2354.
- ²³ *Conventio inter Sanctam Sedem et Hispaniam circa seminaria et universitates studiorum ecclesiasticas*. *Leges Ecclesiae*. II. 2386–2390.

augusztus 5.),²⁴ külön kitérve a haditengerészetnél és a légierőnél szolgálatot teljesítő káplánokra.²⁵ Ez utóbbi megállapodás a tábori vikariátus működését püspöki rangban lévő ordinárius alá rendelte, továbbá mentesítette a sorkatonai szolgálat alól a papokat, szeminaristákat, szerzeteseket és szerzetesnövendékeket.²⁶

Az 1953. augusztus 27-én kötött új konkordátummal²⁷ a katolikus vallás viszsanyerte a „spanyol nemzet egyedüli vallása” státuszt,²⁸ amellyel együtt állami védelmet és támogatást kapott. A 36 cikkelyre osztott ünnepélyes megállapodás biztosította a katolikus vallás szabad és nyilvános gyakorlását, illetve a lelképásztorok szabad pasztorális tevékenységét az ország területén.²⁹ Beszélt az egyházmegyék, plébániák, szerzetesközösségek elismeréséről,³⁰ amelyek belső jogát a kánonjog szabja meg.³¹ Feljogosította a közigazgatási egységek világi vezetését a helyi egyházi ünnepek külső elismerésére. A konkordátum a püspökök megválasztására vonatkozóan érvényben hagyta az 1941. június 7-én kötött megállapodásban foglaltakat.³² A konkordátum 9. cikkelyének rendelkezése alapján módosították néhány egyházmegye területét, összhangban az állami közigazgatási határokkal.³³ A pénzügyi kérdésekben továbbra is hatályban

²⁴ Sollemnis conventio inter Sanctam Sedem et Gubernium Hispanicum circa iurisdictionem castrensem et spiritualem curam exercitus hispaniarum. *AAS* 1951/43. 80–86.

²⁵ Vö. art. 7. *AAS* 1951/43. 82.

²⁶ Art. 12. *AAS* 1951/43. 84.

²⁷ J. BIGORDA: El Concordato de 1953, expresión Jurídica de las relaciones entre la Iglesia y el Nuevo Estado. In: *Iglesia y Sociedad en España (1939–1975)*. Madrid, 1977. 281–312. Vö. *AAS* 1953/45. 625–655. art. 1. La Religión Católica, Apostólica, Romana sigue siendo la única de la Nación española y gozará de los derechos y de las prerrogativas que le corresponden en conformidad con la Ley Divina y el Derecho Canonico.

²⁸ Vö. art. 1.

²⁹ Art. 2. *AAS* 1953/45. 626–627.

³⁰ Art. 4. *AAS* 1953/45. 627–628.

³¹ Vö. art. 5. *AAS* 1953/45. 628.

³² Art. 7. Para el nombramiento de los Arzobispos y Obispos residenciales y de los Coadjutores con derecho de sucesión, continuarán rigiendo las normas del Acuerdo estipulado entre la Santa Sede y el Gobierno español el 7 de Junio de 1941. *AAS* 45 (1953) 629.; vö. Conventio inter Sanctam Sedem et Gubernium Hispanicum circa nominationem episcoporum et aliorum beneficiorum collationem. *AAS* 1941/33. 480–481.

³³ 1964-től Spanyolország területén 13 érsekség működik: Madrid és Barcelona suffragáneos egyházmegyék nélkül; Burgos (Bilbao, Osma-Soria, Palencia, Vitoria); Granada (Almería, Cartagena, Guadix, Jaén, Málaga); Ovideo (Astorga, León, Santander); Pamplona (Calahorra-Logroño, Jaca, San Sebastián, Tudela); Santiago de Compostela (Lugo, Mondonêdo-Ferrol, Orense, Tuy-Vigo); Saragosa (Albarracín, Barbastro, Huesca, Tarazona, Teruel); Sevilla (Badajoz, Cádiz, Ceuta, Córdoba, Huleva, Kanári-szigetek, Tenerife); Tarragona (Gerona, Lérida, Solsona, Tortosa, Urgel, Vich); Toledo (Coria, Cuenca, Plasencia, Sigüenza-

maradt az 1946. július 16-i megállapodás rendelkezése.³⁴ A dokumentum részletesen szabályozta az egyházi bíróságok működését, illetve azok személyi feltételeit, utalva az 1917-ben hatályba lépett *Codex iuris canonici* (CIC [1917]) 120. és a 2198. kánonjára.³⁵ A CIC (1917) Can. 1160-nal összhangban rögzítette a templomok, kápolnák temetők, szent helyek, püspöki paloták, szemináriumok, plébániahivatalok sérthetlenségét.³⁶ Elismerte az egyházi házasság világi joghatásait,³⁷ továbbá az egyházi bíróságokon történő házassági érvénytelenség kimondásának, vagy a *Privilegium Paulinum* alapján történő bontás, illetve a különválasztás jogkövetkezményeit.³⁸ Megerősítette az 1947. április 7-én kelt, a „Spanyol Rota” működésére adott engedélyt.³⁹ A konkordátum a továbbiakban kitért az oktatási kérdésekre, általános iskolától az egyetemeken keresztül a tudományos fokozatokig, különös tekintettel a szent tudományok oktatására.⁴⁰ Elrendelte, hogy a skolasztikus filozófia, a teológia, és az egyházjog kellő szinten kerüljön bemutatásra az állami egyetemeken is.⁴¹ Az állam lehetővé tette az Egyház számára a tömegtájékoztatási eszközök (televízió, rádió) nyilvánossá-

---

Guadalajara); Valencia (Albacete, Iviza, Majorca, Minorca, Orihuela-Alicante, Segorbe-Castellón de la Plana); Valladolid (Ávila, Ciudad Rodrigo, Salamanca, Segovia, Zamora). Ezen túlmenően Ciudad Real területi perjelség (nullius prioratus), Fernando Po apostoli vikariátus, a Spanyol Szahara és Ifni pedig apostoli prefektúra. M. BUCHBERGER – W. KASPER (Hrsg.): *Lexikon für Theologie und Kirche*. IX. Freiburg im Breisgau, 2000. 811–820.

³⁴ Art. 10. *AAS* 1953/45. 630.; vö. *Conventio Inter Santam Sedem et Hispaniam circa collationem beneficiorum ecclesiasticorum non Consistorialium*; A. *Convenio entre la Santa Sede y el Gobierno español para la provisión de Beneficios no Consistoriales. Leges Ecclesiae*. II. 2351–2353.

³⁵ Art. 16; vö. c. 120 §. 1. *Clerici in omnibus causis sive contentiosis sive criminalibus apud iudicem ecclesiasticum conveniri debent, nisi aliter pro locis particularibus legitime provisum fuerit. AAS* 1953/45. 633–635; c. 2198. *Delictum quod unice laedit Ecclesiae legem, natura sua, sola ecclesiastica auctoritas persequitur, requisito interdum, ubi eadem auctoritas necessarium vel opportunum iudicaverit, auxilio brachii saecularis; delictum quod unice laedit legem societatis civilis, iure proprio, salvo praescripto can. 120, punit civilis auctoritas, licet etiam Ecclesia sit in illud competens ratione peccati; delictum quod laedit utriusque societatis legem, ab utraque potestate puniri potest.*

³⁶ Art. 22. *AAS* 1953/45. 640–641.

³⁷ Art. 23. *AAS* 1953/45. 642. P. ÁLVAREZ DE TOLEDO: *Sistema supletorio y tolerancia. Configuración del sistema matrimonial español entre los años 1956–1969. Cuadernos doctorales*, 2001/18. 103–146., különösen 104–107.

³⁸ Art. 24. *AAS* 1953/45. 642–643.

³⁹ Art. 25. A *AAS* 1953/45. 643. Vö. PIUS XII: M.P. *De Rota Nunciaturae* (7 apr. 1947): *AAS* 1947/39. 155–163.

⁴⁰ Art. 27. *AAS* 1953/45. 644–646.

⁴¹ Art. 28. *AAS* 1953/45. 646–647.

gának használatát.⁴² A szerződés érintetlenül hagyta az 1946. december 8-án már rögzített, és a kis és nagy szemináriumok támogatására vonatkozó normákat,⁴³ a tábori lelkészi szolgálatra vonatkozó 1950. augusztus 5-én kelt megállapodáshoz hasonlóan.⁴⁴ Engedélyezte a kórházak és más egészségügyi intézetek lelképásztori ellátását,⁴⁵ illetve az *Acción Católica Española* szabad működését.⁴⁶ Végül kifejezte mindkét fél hajlandóságát, hogy az együttműködés során felmerülő kérdéseket és nehézségeket a jövőben közösen próbálják áthidalni.⁴⁷ Az állam és az egyes felekezetek kapcsolatában mindemellett kiemelkedő mérföldkőnek kell tekintenünk a vallásszabadságról szóló 44/1967. törvényt is.⁴⁸

2. Az állami egyházjog hatályos jogforrásai Spanyolországban

A hatályos spanyol jogban nagyszámú, különböző szinten elhelyezkedő jogszabály nyújt garanciát a vallásszabadság érvényesülésére. A 2002-ig terjedő időszak állami egyházjogi rendelkezéseit és sajátosságait korábban már részletesen elemeztük,⁴⁹ így ehelyütt az azóta eltelt időszak jogalkotása következtében megjelent módosulásokra és új hangsúlyokra tekintettel kívánjuk a vallásszabadság spanyolországi érvényesülésének hatályos jogi kereteit vizsgálni.

A hatályos spanyol állami egyházjogi források közé tartozik⁵⁰ a Spanyol Alkotmány,⁵¹ a Szentszékekkel kötött részleges és teljes körű megállapodások,⁵² az

⁴² Art. 29. *AAS* 1953/45. 647.

⁴³ Art. 30. *AAS* 1953/45. 647–648. Vö. *Leges Ecclesiae*. II. 2387–2388.

⁴⁴ Art. 32. *AAS* 1953/45. 649. Vö. *AAS* 1951/43. 80–86.

⁴⁵ Art. 33. *AAS* 1953/45. 649.

⁴⁶ Art. 34. *AAS* 1953/45. 650.

⁴⁷ Art. 35. *AAS* 1953/45. 650.

⁴⁸ Ley 44/1967, de 28 de junio, de Libertad Religiosa. *Boletín Oficial del Estado*, de 1 de julio de 1967. Vö. J. PÉREZ LLANTADA: La ley del 44/1967 y los derechos civiles individuales de libertad religiosa. In: *E fenómeno religioso en España. Arpectos jurídicos-políticos*. Madrid, 1972. 305–348.

⁴⁹ SZUROMI SZ. A.: A vallásszabadság érvényesülése a spanyol jogban az állami egyházjogot érintő jogszabályok és nemzetközi megállapodások alapján. *Kanonjog*, 2002/4. 29–48. SZUROMI SZ. A.: Az állami egyházjog sajátosságai a spanyol jogban. *Jogtudományi Közöny*, 2003/58. 419–424.

⁵⁰ A. MOLINA – M. E. OLMOS – J. L. CASAS (ed.): *Legislación eclesiástica* (Civitas Biblioteca de Legislación). Madrid, 2013.

⁵¹ A. MOLINA – M. E. OLMOS – J. L. CASAS (ed.): *Legislación eclesiástica* (Civitas Biblioteca de Legislación). Madrid, 2007. 49–67.

⁵² MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 69–114.

egyes felekezetekkel, illetve vallásokkal aláírt megegyezések,⁵³ az egyházi jogi személyek bejegyzésére vonatkozó előírások;⁵⁴ az egyházak kórházakban,⁵⁵ oktatási intézményekben,⁵⁶ börtönökben,⁵⁷ a hadseregénél, a légierőnél és a haditengerészetnél való tevékenységének szabályozása,⁵⁸ a különböző felekezetek és vallások belső törvényei szerinti házasságok állami elismerésének feltételei;⁵⁹ továbbá az egyházakat érintő gazdasági⁶⁰ és társadalombiztosítási kérdések rendezése,⁶¹ valamint a speciális munkajogi előírások.⁶² 2012-ben módosításra kerültek az egyházak által elnyert adományok, banki tranzakciók és az egyházi javak elidegenítése után járó illetékfizetéssel kapcsolatos rendelkezések,⁶³ valamint az egyházaknak az anyagi javak szerzésével kapcsolatos általános jogaira vonatkozó előírások.⁶⁴ Az egyház által elnyert adományok, ill. ingatlan elidegenítések ezek alapján illetékmentesek.

Az 1978. december 27-én kelt spanyol alkotmány szerint a Spanyol Állam szoros együttműködést tart fenn a Katolikus Egyházzal.⁶⁵ A Francisco Franco (1939–1975) tábornok alatt helyreállított állam-egyház rendszert tehát az új spanyol alkotmány alapján az „együttműködő elválasztás” váltotta fel.⁶⁶ Az alap-

⁵³ MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 115–154.

⁵⁴ MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 189–223.

⁵⁵ MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 266–312.

⁵⁶ MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 910–953. Vö. MOLINA–OLMOS–CASAS (2013) i. m. §§. 154–155.

⁵⁷ MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 278–312.

⁵⁸ MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 225–263.

⁵⁹ MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 313–387.

⁶⁰ MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 389–465. Vö. MOLINA–OLMOS–CASAS (2013) i. m. §§. 74, 80, 91.

⁶¹ MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 467–521.

⁶² MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 522–523.

⁶³ Ley 17/2012, de 27 de diciembre, de Presupuestos Generales del Estado para el año 2013 MOLINA–OLMOS–CASAS (2013) i. m. § 74.

⁶⁴ Ley 9/2012, de 14 de noviembre, de reestructuración y resolución de entidades de crédito. MOLINA–OLMOS–CASAS (2013) i. m. § 80.

⁶⁵ I. II. 16. 3. Ninguna confesión tendrá carácter estatal. Los poderes públicos tendrán en cuenta las creencias religiosas de la sociedad española y mantendrán las consiguientes relaciones de cooperación con la Iglesia Católica y las demás confesiones. MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 52; vö. Sollemnes convenciones cum Hispana (1979. ian. 3) AAS 72 (1980) 29–62.

⁶⁶ A. DE LA HERA – R. M. MARTÍNEZ DE CODES (ed.): *Spanish legislation on religious affairs*. Madrid, 1998. 11–12. J. CALVO-ÁLVAREZ: Los principios informadores del derecho eclesiástico español en la doctrina. *Anuario de derecho eclesiástico del estado*, 1998/14. 187–233, különösen 208–209.

törvény *harminchárom* cikkelye érinti a vallásszabadság kérdését.⁶⁷ Deklarálja minden spanyol állampolgár törvény előtti egyenlőségét, nemzetiségre, rasszra, nemre, vallásra, meggyőződésre, szociális körülményre való tekintet nélkül.⁶⁸ Garantálja a Spanyolország területén bejegyzetten működő vallások egyéni és közösségi gyakorlását, korlátozás nélkül, amennyiben azok tevékenysége nem ütközik az állami törvényekbe.⁶⁹ A társulások jogi személyiségét az állam által történő bejegyzés hozza létre. Nem jegyezhetők be azonban illegális célra, vagy kém- és paramilitáris tevékenység folytatására létrehozott szervezetek.⁷⁰ A dokumentum elismeri a véleménynyilvánítás és terjesztés szabadságát, akár írásban, akár szóban, akár a médiákon keresztül. Az írói, a művészi, a tudományos, és a technikai alkotói szabadságot. Az információáramlás szabadságát. Szavatolja a különböző társadalmi csoportok és pártok működésének szabadságát, beleértve a más nyelvű csoportok működését.⁷¹

Az alkotmány 27. cikkelye részletesen foglalkozik az oktatás szabadságával. Az állam garantálja a szülők jogát gyermekük vallásos és erkölcsi nevelésére.⁷² Az alapfokú oktatás kötelező és ingyenes. Ezt egészíti ki a Szenszék és Spanyolország között 1979. január 3-án kötött megállapodás, amely az egyetemi képzésbe is beilleszti a katolikus hitbe való bevezetést.⁷³ Hozzá kell tenünk, hogy a közoktatási intézmények által nyújtott képzések tartalmát az általános iskolák tekintetében szisztematikusan szabályozó ECI/2211/2007. rendelet (2007. július 12.), valamint a középiskolák vonatkozásában hasonló tárgyban kiadott ECI/2200/2007. rendelet (2007. július 12.) módosításra került 2013. január 9-vel, az ECD/7/2013. rendelet által. Ez az Egyesült Nemzetek, az Európa Tanács és az Európai Unió ajánlásaira figyelemmel külön kitér mind az általános, mind a középiskolai képzés területén az emberi személy életének tiszteletére, a hátrányos megkülönböztetés elutasítására, a munka és a család megbecsülésére történő nevelésre; az intolerancia és a jogtalanság elutasítására, sőt, az élet és az emberi méltóság kiemelkedő tiszteletének a megtartására történő

⁶⁷ 1; 9; 10; 12 a; 16; 18; 20 a; 22; 27; 30; 32; 34; 38; 39; 46; 53; 54; 55; 57. 4; 63; 81; 93 a; 96; 117. 5; 128; 129. 2; 133; 134; 139; 148 a; 150; 161; 162.

⁶⁸ Art. 14.

⁶⁹ Art. 16 (1).

⁷⁰ Art. 22.

⁷¹ Art. 20.

⁷² Art. 27 (3) Los poderes públicos garantizan el derecho que asiste a los padres para que sus hijos reciban la formación religiosa y moral que esté de acuerdo con sus propias convicciones. MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 55.

⁷³ AAS 72 (1980) 38–39.

nevelésre, különös tekintettel az új információs technológiai és biotechnológiai eszközök alkalmazása terén.⁷⁴

Minden spanyol állampolgár kötelessége a jogkövető magatartás és Spanyolország védelme. Ezért minden állampolgár köteles sorkatonai szolgálatot, vagy annak megfelelő civil szolgálatot teljesíteni.⁷⁵ Ennek a rendelkezésnek a hatálya alól a Szentszékkal 1979. január 3-án létrejött megállapodás értelmében ki vannak véve a papok és a szerzetesek.⁷⁶ Az alaptörvény rögzíti a házasság kötés szabadságát, amelynek az érvényességéhez az állam formai és tartalmi feltételeket állít, továbbá szabályozza a kötelékből fakadó jogokat és kötelességeket, illetve a különélés és válás indokait. Ennek normáit a Spanyol Polgári Törvénykönyv (*Código Civil*) tartalmazza, amelynek házasságot érintő normái a 2005. július 29-én kiadott *Resolución-Circular* hatálybalépésével jelenösen módosultak.⁷⁷ Megjegyzendő, hogy a Szentszékkal 1979-ben aláírt konkordátumnak megfelelően, az állam továbbra is elismeri az egyházi házasság világi joghatásait.⁷⁸

2.1. Az Apostoli Szentszék és Spanyolország között létrejött megállapodások 1953 után

Az 1953-ban megkötött konkordátumot követően több, szám szerint négy, különböző témájú dokumentumot írt alá Spanyolország, amely a Katolikus Egyház helyzetét és működését érintette. 1962. április 5-én azon világiak végzettségének állami elismeréséről állapodott meg a kormány a Szentszékkal, akik tanul-

⁷⁴ Vö. Orden ECD/7/2013, de 9 de enero, por la que se modifica la Orden ECI/2211/2007, de julio, por la que se establece el currículo y se regula la ordenación de la Educación Primaria, y la Orden ECI/2220/2007, de 12 de julio, por la que se establece el currículo y se regula la ordenación de la Educación Secundaria Obligatoria. MOLINA–OLMOS–CASAS (2013) i. m. §§. 154–155.

⁷⁵ Art. 30.

⁷⁶ Vö. Ley Orgánica 13/1991, de diciembre, del Servicio Militar; Ley de 6 de julio de 1998, reguladora de la objeción de conciencia y la prestación social sustitutoria.

⁷⁷ Resolución-Circular de 29 de julio de 2005, de la Dirección General de los Registros y del Notariado, sobre matrimonios civiles entre personas del mismo sexo. MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 382–384. Vö. Ley 15/2005, de 8 de julio, por la que se modifican el Código Civil y la Ley de Enjuiciamiento Civil en materia de separación y divorcio.

⁷⁸ 1979. január 3.; AAS 1980/72. 33–34. art. VI. 1. El Estado reconoce los efectos civiles al matrimonio celebrado según las normas del Derecho Canónico. Los efectos civiles del matrimonio canónico se producen desde su celebración. Para el pleno reconocimiento de los mismos, será necesaria la inscripción en el Registro Civil, que se practicará con la simple presentación de certificación eclesiástica de la existencia del matrimonio.

mányaikat egyházi egyetemen végezték, de nem egyházi tudományterületen.⁷⁹ A Spanyol Állam 1976. július 28-án újabb megegyezést írt alá, amely a püspökök kinevezésének az 1953-as konkordátumban foglalt előírásait módosította a II. Vatikáni Zsinat határozatainak megfelelően. A megállapodás értelmében az érsekek és a püspökök kinevezése ettől fogva kizárólag az Apostoli Szentszék jogkörébe esik. További rendelkezést találunk a dokumentumban az egyházi bíróságok illetékességének elismeréséről olyan polgári esetekben, amelyek egyházi törvényeket érintenek, és amelyekben a kánonjog alapján kell eljárni.

1979. január 3-án Spanyolország és a Szentszék ismételten konkordátumot kötött,⁸⁰ amely négy kérdéskört ölelt fel: 1. Szabályozta azokat a jogi kérdéseket, amelyekben mind a két fél illetékességgel rendelkezik;⁸¹ 2. Kitért az oktatási és kulturális terület irányelveire;⁸² 3. Beszélt a tábori ordinariátus működésének kritériumairól, illetve a klerikusok katonai szolgálatáról;⁸³ 4. végül pedig egyházfinanszírozási kérdésekről intézkedett.⁸⁴ A megállapodást 1979. december 4-én ratifikálták. Még egy újabb konvenciót kell megemlítenünk, amelyet 1994. december 21-én kötött meg a Spanyol Királyság az Apostoli Szentszékkal a Szentföldet érintő néhány diplomáciai kérdésről. A Szentföld gondozása terén ezzel Spanyolország kiemelt, egyedüli és teljes illetékességet kapott, amelyet a Szent Helyek Jótékony Alapítványa (*Obra Pía de los Santos Lugares*) gyakorol *Cementerio de Jaffa*, *Olivar de Ramleh*, *Almazara de Ramleh* és a *Hospicio de Pera* területén. Spanyolország jeruzsálemi általános konzulja képviseli a Szentszék és a Szent Helyek Jótékony Alapítványának a Szentföld gondozására való törekvéseit.⁸⁵

⁷⁹ A megállapodás megerősítette az 1953-ban kötött konkordátumban foglaltakat, vö. *Leges Ecclesiae post Codicem iuris canonici editae*. III. Roma, 1972. 4266–4269.

⁸⁰ *AAS* 1980/72. 29–62.

⁸¹ Acuerdo entre el Estado Español y la Santa Sede sobre asuntos jurídicos. *AAS* 1980/72. 29–36.

⁸² Acuerdo entre el Estado Español y la Santa Sede sobre enseñanza y asuntos culturales. *AAS* 1980/72. 37–46.

⁸³ Acuerdo entre el Estado Español y la Santa Sede sobre la asistencia religiosa a las Fuerzas Armadas y el Servicio militar de clérigos y religiosos. *AAS* 1980/72. 47–55.

⁸⁴ Acuerdo entre el Estado Español y la Santa Sede sobre asuntos económicos. *AAS* 1980/72. 56–62.

⁸⁵ *AAS* 1994/86. 780–789. Art. 1. España reconoce la plena y única competencia de la Sede Apostólica y de la Custodia de Tierra Santa, a tenor de sus Estatutos, para el libre e independiente ejercicio de su jurisdicción en relación con la conservación y administración de los Santos Lugares e instituciones del Próximo Oriente sobre las que se proyecta la actividad de la Custodia de Tierra Santa. *AAS* 1994/86. 780.

2.2. *A Spanyol Állam más felekezetekkel, illetve vallásokkal kötött megállapodásai*

A Katolikus Egyházzal aláírt megállapodásokhoz hasonlóan, következetesen alkalmazva a vallásszabadság jogát és a paritás elvét a Spanyol Állam a királyság területén működő más felekezetek jogait is – jogi státuszuk szintjének megfelelően – kétoldalú megállapodásban rögzítette. 1992. november 10-én Spanyolország és az evangélikus egyház közötti kérdések rendezésére került sor az 1992. évi 24. törvénnyel.⁸⁶ A szöveg kitér az evangélikus vallás szabad gyakorlásának elismerésére, társadalmi védelmére,⁸⁷ a hadkötelezettségre (mentesülnek a hadkötelesség alól az evangélikus szeminaristák),⁸⁸ civil joghatást tulajdonít az evangélikus formában megkötött házasságnak,⁸⁹ biztosítja az evangélikus vallás szabad tanítását,⁹⁰ és meghatározott mértékben, a benyújtott igények alapján, költségvetési támogatásban részesíti.⁹¹

Az 1992. évi 25. tv. (1992. november 10.) Spanyolország és az izraelita felekezet közötti rendezi az eddigiekhez hasonlóan jogilag a kapcsolatokat.⁹² A dokumentum alapján szabadon gyakorolhatják vallásukat az izraelita hitközségekhez tartozó hívők Spanyolország területén, amely magában foglalja a kultusz, a gyülekezés és a vallási meggyőződés külső kifejezésének szabadságát is.⁹³ Az állam garantálja kultushelyeik sérthetlenségét. Elfogadja sajátos hagyományait a temetőkre és a temetkezés formájára vonatkozóan, sőt azon jogukat is elismeri, hogy önálló temetőket tartsanak fenn.⁹⁴ A rabbiképző intézetek növekedékeit mentesíti a kötelező sorkatonai szolgálat alól.⁹⁵ A házasságjog területén rendelkezik az olyan esetekről, amikor az izraelita felekezethez tartozó állampolgárok házasságukat saját vallási hagyományaiknak megfelelően kívánják

⁸⁶ Ley 24/1992, de 10 de noviembre, por la que se aprueba el acuerdo de cooperación del estado con la Federación de Entidades Religiosas Evangélicas de España. MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 115–126.

⁸⁷ Ley 24/1992. art. 1–2.

⁸⁸ Ley 24/1992. art. 4.

⁸⁹ Ley 24/1992. art. 7.

⁹⁰ Ley 24/1992. art. 10.

⁹¹ Ley 24/1992. art. 11.

⁹² Ley 25/1992, de 10 de noviembre, por la que se aprueba el acuerdo de cooperación del estado con la Federación de Comunidades Israelitas de España. MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 127–140.

⁹³ Ley 25/1992. art. 1–2 (1–5).

⁹⁴ Ley 25/1992. art. 2 (6).

⁹⁵ Ley 25/1992. art. 4.

megkötni. Ilyenkor a civil joghatás kiváltásához szükséges a házasság létrejöttének bejelentése az illetékes állami hatóságnál és annak állami regisztrációja.⁹⁶ Az izraelita valláshoz tartozó személyek sorkatonai szolgálatuknak más polgári formában is eleget tehetnek, de mindenképpen joguk van ahhoz, hogy a szolgálatukat olyan helyen töltsék, amelynek közelében működő zsinagóga van.⁹⁷ A törvény továbbá kitér arra, hogy az Izraelita Hitközségeket a Spanyol Állam költségvetési támogatásban részesíti,⁹⁸ biztosítja számukra munkaszüneti napként a legfontosabb vallási ünnepeiket (Rosh Hashana 1. és 2. napja; a Yom Kippur; a Sátoros ünnep 1, 2, 7 és 8. napja; a Pesach 1, 2, 7 és 8. napja; és a Shavuot 1 és 2. napja).⁹⁹

Az egyes vallásokkal aláírt megállapodások sorában az 1992. évi 26. tv. (1992. november 10.) a következő, amely az Iszlám Szövetséggel rendezi a közös kérdéseket.¹⁰⁰ A megállapodás értelmében szabadon gyakorolhatják vallásukat az iszlám közösségekhez tartozó hívők. Az állam, a többi elismert valláshoz hasonlóan számukra is biztosítja a kultuszhelyek sérthetetlenségét.¹⁰¹ Elfogadja a sajátos temetkezési szokásaikat és lehetővé teszi a saját temető létesítését.¹⁰² Mentési a medresszében tanuló növendékeket a kötelező sorkatonai szolgálat alól.¹⁰³ A törvény szerint azok a házasságok, amelyek a saját hagyományok és az iszlám jog szerint kerülnek megkötésre, civiljogi relevanciát az állami regisztrációval nyernek.¹⁰⁴ Az iszlám hívőknek joguk van más polgári szolgálatot választani sorkatonai szolgálatuk teljesítésére. A sorkatonai szolgálatukat teljesítő muzulmánoknak az állam biztosítja a lehetőséget arra, hogy annak olyan helyen tegyenek eleget, amelynek közelében a vallásuk gyakorlásához tartozó imákat közösségben, és hagyományaiknak megfelelően tudják elmondani.¹⁰⁵ Az iszlám vallás intézményei által végzett oktatási, betegápolási, és szociális tevékenységet állami támogatásban részesíti.¹⁰⁶ A Spanyol Állam tisz-

⁹⁶ Ley 25/1992. art. 7.

⁹⁷ Ley 25/1992. art. 8.

⁹⁸ Ley 25/1992. art. 10.

⁹⁹ Ley 25/1992. art. 12.

¹⁰⁰ Ley 26/1992, de 10 de noviembre, por la que se aprueba el acuerdo de cooperación del estado con la Comisión Islámica de España. MOLINA-OLMOS-CASAS (2007) i. m. 141–154.

¹⁰¹ Ley 26/1992. art. 1–2 (1–4).

¹⁰² Ley 26/1992. art. 2 (5).

¹⁰³ Ley 26/1992. art. 4.

¹⁰⁴ Ley 26/1992. art. 7.

¹⁰⁵ Ley 26/1992. art. 8 (2).

¹⁰⁶ Ley 26/1992. art. 10–11.

teletben tartja a Ramadán ideje alatt a muzulmán hívők vallási kötelességeit és azok gyakorlását, munkaszünet biztosításával lehetővé teszi. Ezek a munkaszüneti napok a következők: a Muharram első napja (Al Hiyyra), 10. napja (Achurra); az Idu Al-Maulid (Rabiu al Awwal 12. napja); az Al Isra Wa Al-Mi'Ray (Rayab 27. napja); az Idu Al-Fitr (a Shawwal 1, 2 és 3. napja és a Ramadán böjt befejező napja); az Idu Al-Adha (Du-Al-Hyyah 10, 11 és 12. napja).¹⁰⁷ A megállapodás végül rendezzi az iszlám jog által előírt állatáldozatok bemutatásának törvényi feltételeit, melyeknek így a hatályos egészségügyi rendelkezések megtartásával tehetnek eleget.¹⁰⁸

3. Az egyházi jogi személyiség keletkezése, mibenléte és megszűnése a hatályos spanyol jogban

3.1. Az egyházi jogi személyek bejegyzését alapvetően a *Real Decreto 142/1981* szabályozza,¹⁰⁹ amely 4. cikkelyének 2. pontjához 2001. február 15-én megerősítő alkotmánybíróági állásfoglalás is született.¹¹⁰ Ez egészült ki 2002-ben az új társulási törvény egyes rendelkezéseivel,¹¹¹ valamint 2003-ban a társulások állami nyilvántartásba vétele folyamatának módosításával.¹¹² Mindezek alapján, az egyházi jogi személy bejegyzését az Igazságügyi Minisztérium végzi a jogi személyek bejegyzése általános elveinek szem előtt tartásával, figyelemmel a vallásos szervezetekre vonatkozó Általános Rendelkezésre.¹¹³ A bejegyzéskor fel kell tüntetni, hogy a jogi személy melyik egyházhoz, hitvalláshoz vagy vallási közösséghez; illetve milyen rendhez, kongregációhoz vagy szerzetes intézményhez tartozik; a jogi személy hogyan illeszkedik az adott vallási közösség

¹⁰⁷ Ley 26/1992. art. 12 (2).

¹⁰⁸ Ley 26/1992. art. 14 (3).

¹⁰⁹ Real Decreto 142/1981, de 9 de enero, sobre organización y funcionamiento del registro de entidades religiosas. MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 189–192. Részletes elemzéséhez vö. Soós I.: A vallási jogi személyiség fogalma a spanyol állami egyházjogban. *Kanonjog* 2010/12. 85–103.

¹¹⁰ Sentencia del Tribunal Constitucional 46/2001 de 15 de febrero. *Boletín Oficial del Estado*, 2001/16 de marzo.

¹¹¹ Ley Organica 1/2002, de 22 de marzo, reguladora del derecho de asociación. MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 210–216.

¹¹² Real Decreto 1497/2003, de 28 de noviembre, por el que se aprueba el reglamento del registro nacional de asociaciones y de sus relaciones con los restantes registros de asociaciones. MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 217–223.

¹¹³ Real Decreto 142/1981. art. 1.

szervezetébe; milyen föderáció alá tartozik.¹¹⁴ Az alapításhoz be kell nyújtani az alapító okiratot, amely az adott jogi személy Spanyolországon belüli megalapításáról rendelkezik. Ennek az okiratnak a bejegyzéshez tartalmaznia kell a jogi személy nevét (ennek olyannak kell lennie, hogy az megfelelő legyen a létesítendő jogi személy azonosítására, illetve minden más jogi személytől megkülönböztesse azt); a székhelyét; azt a vallásos célt, amelynek elérésére alakul, figyelembe véve a *Ley Orgánica 7/1980, 2. cikkelyét*, amely felsorolja azokat a célokat, melyeket a Spanyol Állam vallási céloknak tekint.¹¹⁵ Ehhez szükséges az adott vallási szervezet spanyolországi illetékes hatóságának igazolása is. Az alapító okiratnak ki kell térnie továbbá a jogi személy szervezeti felépítésére, vezető testületére, képviselőjére, jogainak és kötelességeinek a kifejtésére, illetve arra, hogy a jogi személy nevében ki rendelkezik érvényes aláírási joggal. Szükséges csatolni az illetékes vallási közösség megerősítő határozatát is.¹¹⁶ A bejegyzéshez előírt beadványok vizsgálatát az Igazságügyi Minisztérium végzi, kikérve a *Comisión Asesora de Libertad Religiosa* véleményét. Pozitív döntés esetében a szervezetet bejegyzettnek nyilvánítják. A bejegyzést meg kell tagadni, ha a szervezetet az illetékes vallási közösség nem fogadja el.¹¹⁷ A körülmények megváltozása esetében kezdeményezni lehet az Igazságügyi Minisztériumnál az alapító okirat módosítását, a bejegyzésre vonatkozó előírások figyelembevételével. Amennyiben a változtatások nyomán vita merülne fel a személyiség jogi helyzetére vonatkozóan, annak eldöntése az Igazságügyi Minisztérium elé tartozik.¹¹⁸ Az Igazságügyi Minisztérium illetékes a jogi személy közigazgatási úton történő megszüntetésére, összhangban a *Ley Orgánica 7/1980, 3. cikkelyében* foglaltakkal.¹¹⁹ Az Igazságügy Minisztériumon belül külön igazgatóság foglalkozik a vallásos jellegű társaságok, illetve jogi személyek bejegyzésével.¹²⁰ 1984. május 11-én megszületett a vallásos egyesületek bejegyzéséről szóló szabályzat, amely *tizenegy* pontban próbálja átfogó módon rendezni a vallásos egyesületek megalapításának magánjogi feltételeit.¹²¹ Ahhoz, hogy egy vallási célra létrejött társaság hatóságilag bejegyzést nyerjen, szükséges az

¹¹⁴ Real Decreto 142/1981. art. 2.

¹¹⁵ Ley Orgánica 7/1980. art. 2 (1) *b-c*. MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 155–160.

¹¹⁶ Real Decreto 142/1981. art. 3.

¹¹⁷ Real Decreto 142/1981. art. 4.

¹¹⁸ Real Decreto 142/1981. art. 5.

¹¹⁹ Ley Orgánica 7/1980. art. 3 (1). MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 156.

¹²⁰ Ley Orgánica 7/1980. art. 5 (1). MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 157. Vö. Ley Orgánica 1/2002. capp. V–VI. MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 214–216.

¹²¹ Orden de 11 de mayo de 1984 sobre publicidad del registro de entidades religiosa. MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 193–194.

egyházhoz, hitvalláshoz, vagy közösséghez, rendhez, kongregációhoz, illetve intézményhez, vallásos jellegű társuláshoz vagy elismert szövetséghez való tartozás pontos megjelölése. Ennek a nyilatkozatnak tartalmaznia kell a szervezet sajátosságait, továbbá a felsoroltak közül megjelölt csoporttal való kapcsolat jellegét.¹²² Amint azt a *Real Decreto 142/1981* rögzítette, pontosan meg kell határozni, hogy a bejegyezni kívánt jogi személyt törvényesen ki, vagy kik képviselik; kinek vagy kiknek van joga a bejegyzéshez benyújtott alapító okirat módosítására.¹²³ Az engedélyek megadására a korábban említett vallási ügyekért felelős igazgatóság illetékes.¹²⁴ Az Igazságügyi Minisztérium jogosult a bejegyzett személyiség megszüntetésére, ha azt a társulás illetékes képviselői útján, saját maga, törvényes módon kéri; ha tevékenysége ellentétes az alapító okiratban megjelölt céllal; vagy ha tevékenysége botrányt okoz, és az Igazságügyi Minisztériumnál eljárást kezdeményeztek ellene.¹²⁵

3.2. A Katolikus Egyház egyesületeinek bejegyzését már 1982. március 11-én külön jogszabályban rendezte a törvényhozó.¹²⁶ A dokumentum egyfelől a már ismertetett *Real Decreto 142/1981*-en, másfelől a Szentszékkal 1979. január 3-án aláírt megállapodáson alapul. A Katolikus Egyház területi egységei ebből fakadóan, nem esnek a *Real Decreto 142/1981* hatálya alá.¹²⁷ A püspökségek, plébániák és kisebb egységek területi meghatározása az Egyházra tartozik és azok civiljog által elismert jogi személyiségüket a kánonjog előírásainak megfelelően nyerik el. Az elismerésre a Katolikus Egyház illetékes hatósága jogosult, amelyről értesíti az Igazságügyi Minisztérium Vallási Ügyekért Felelő Igazgatóságát.¹²⁸ A szerzetesrendek, szerzetesi kongregációk, továbbá a megszentelt élet intézményei ahhoz, hogy államilag jogi személyiséget nyerjenek, kérelmet kell benyújtaniuk, amelyben pontosan meg kell jelölniük, hogy melyik megyében vagy területen helyezkednek el, illetve mely, már elismert rendhez, kongregációhoz, vagy intézményhez tartoznak. Csatolni kell a szervezet eredetére, céljára, sajátos jellegére, szervezetére, képviseleti szervére, vezetőségére vonatkozó adatokat. A klauzúrával rendelkező női monasztikus közösségeknek

¹²² Orden (11 de mayo de 1984) art. 8.

¹²³ Orden (11 de mayo de 1984) art. 10.

¹²⁴ Orden (11 de mayo de 1984) art. 11.

¹²⁵ Orden (11 de mayo de 1984) art. 4.

¹²⁶ Resolución de 11 de marzo de 1982, de la dirección general de asuntos religiosos, sobre inscripción de entidades de la Iglesia Católica en el registro de entidades religiosas. MOLINA-OLMOS-CASAS (2007) i. m. 195–196.

¹²⁷ Resolución (11 de marzo de 1982) art. 1 (a).

¹²⁸ Vö. AAS 72 (1980) 29–36.

szükséges mellékelni a területileg illetékes megyéspüspök hivatalos elismerő határozatát.¹²⁹ A társaság elismerése, a *Real Decreto 142/1981*, 3. bekezdését figyelembe véve, a társulás ez irányú kérvényének kézhezvétele után, a Püspöki Konferencia jogosult.¹³⁰ Az így kiállított határozat, amely tartalmazza a társulás eredetét, célját, a jogi személyiség elnyerésének dátumát, a képviselőre jogosult szerveit, vezetőségét, tevékenységét, jogait és kötelességeit, közjegyző által nyer megerősítést.¹³¹ A jogi személyiség elnyerésének dátuma azonban nem a közjegyzői nyilvántartásba vételtől, hanem a Püspöki Konferencia határozatának idejétől függ.

3.3. A Katolikus Egyházhoz tartozó vallásos társaságok alapítását is önálló jogszabályban rendezte a törvényhozó (*Real Decreto 589/1984*) 1984. február 8-án.¹³² A Katolikus Egyház a kánonjog alapján jogosult önálló, civiljog által is elismert jogi személyeket alapítani. Az alapító okiratnak tartalmaznia kell a társulás nevét, az alapítókat (természetes vagy jogi személyeket), a nemzetiségét, és székhelyét.¹³³ Sajátosan is ki kell térnie az alapítás céljára; arra, hogy tevékenységét milyen térségben fejtí ki; a meginduláshoz szükséges összszegre; illetve a további fenntartásra szolgáló anyagi eszközökre; vezető testületére; és képviselőre. Tartalmaznia kell a képviselő szerv tagjainak aláírását; az alapító okiratban foglaltak megváltoztatásához szükséges feltételeket és illetékességi kört; egyáltalán az alapító okiratban megjelölt tevékenység kiterjeszhetőségének, módosíthatóságának, vagy megváltoztathatóságának mértékét; a tagság felsorolását; a kezdeményező személyek címét és tevékenységét; továbbá az alapítás jellegéhez kapcsolódó egyéni feltételeket.¹³⁴ A társaságnak vallásos sajátossággal kell rendelkeznie, amelyre az alapszabálynak kifejezetten utalnia kell.¹³⁵ A Katolikus Egyház által kánonjogilag elismert és a fentebb felsoroltaknak megfelelő társaságokat az Igazságügyi Minisztérium nyilvántartásba veszi.¹³⁶ A *Real Decreto 589/1984* megszületése után 1984. július 11–13-án a Spanyol Állam megegyezést írt alá a Spanyol Püspöki Konferencia

¹²⁹ Resolución (11 de marzo de 1982) art. 2.

¹³⁰ Resolución (11 de marzo de 1982) art. 3.

¹³¹ Resolución (11 de marzo de 1982) art. 4.

¹³² Real Decreto 589/1984, de 8 de febrero, sobre fundaciones religiosas de la Iglesia Católica. MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 197–199.

¹³³ Real Decreto 589/1984. art. 1 (1).

¹³⁴ Real Decreto 589/1984. art. 1 (3–5).

¹³⁵ Real Decreto 589/1984. art. 2.

¹³⁶ Real Decreto 589/1984. art. 5–6.

Állandó Bizottságával az egyházi társulások alapításáról és bejegyzéséről.¹³⁷ A megállapodás két területet igyekszik szabályozni: a vallásos társaságok, illetve a vallásos alapítványok bejegyzését.¹³⁸ A káptalanok, szemináriumok, amelyek a kánonjog szerint önálló jogi személyiséggel rendelkeznek, nem szorulnak rá az állami bejegyzésre, hasonlóan a területileg körülhatárolt egyházmegyék.¹³⁹ Az esperesi kerületek, a vikariátusok, illetve más lelkipásztori régiók, amennyiben a kánonjog előírásainak megfelelően lettek létrehozva, úgy nem szükséges az állami bejegyzésük a jogi személyiség elnyeréséhez. Az illetékes egyházi hatóság pusztán értesíti az Igazságügy Minisztérium Vallási Ügyekért Felelő Igazgatóságát.¹⁴⁰ Másképp áll a helyzet az Egyházmegyei Titkársággal (*Secretaridos Diocesanos*), amelynek feladatköre az egyházmegyei adminisztráció vezetése, a kánonjog alapján azonban nem rendelkezik önálló jogi személyiséggel, így nem lehetséges önálló vallásos szervezetként bejegyezni.¹⁴¹ Az Egyházmegyei Titkárság szervezeti formája vegyes, mivel egyfelől adminisztratív funkciót gyakorol, másfelől anyagi javakat kezel, amelyhez szükséges a civiljog által elismert jogi személyiség. Éppen ezért azt ajánlatos a polgári jog szerint, pl. pénzügyi tevékenységet folytató jogi személyként bejegyezni. A korábban már említett, a Püspöki Konferencia által történő bejegyzésről szóló értesítéshez, elegendő a Püspöki Konferencia Általános Titkársága által kiállított, a bejegyzést igazoló hivatalos másolat eljuttatása az illetékes állami hatósághoz. Az egyházi jegyző által kiállított eredeti bejegyzési okmányra is vonatkoznak az állami hivatalos okiratok megőrzését szabályozó törvények.¹⁴²

A vallásos jellegű alapítványok bejegyzésére az Igazságügyi Minisztérium Vallási Ügyekért Felelő Igazgatósága jogosult. A bejegyzéshez csatolni kell az alapítványhoz tartozó tagok nevét; az alapító összeget; az alapítvány nevét; székhelyét. Az okiratnak nem kell közjegyző által készülnie.¹⁴³ Az alapítvány létrehozásához szükséges az illetékes állami hatóság elismerő határozata; a kérelmezők neve (amennyiben természetes személyek), vagy az azt megalapítani kívánó társaság neve és székhelye (amennyiben jogi személyről van szó);

¹³⁷ Acuerdo de la comisión permanente de la Conferencia Episcopal Española, sobre procedimiento para la inscripción de asociaciones y fundaciones en el registro de entidades religiosas, XIII reunión de 11 a 13 de julio de 1984. MOLINA-OLMOS-CASAS (2007) i. m. 200–204.

¹³⁸ Vö. Acuerdo (11 a 13 de julio de 1984) Preámbulo.

¹³⁹ Acuerdo (11 a 13 de julio de 1984) I. art. 1.

¹⁴⁰ Acuerdo (11 a 13 de julio de 1984) I. art. 2.

¹⁴¹ Acuerdo (11 a 13 de julio de 1984) I. art. 3.

¹⁴² Acuerdo (11 a 13 de julio de 1984) I. art. 6.

¹⁴³ Acuerdo (11 a 13 de julio de 1984) II. art. 1.

továbbá az alapítási, vagy támogatási szándék. Sajátosan is tartalmaznia kell a létrehozandó alapítvány nevét; székhelyét; célját; tevékenységének gyakorlati térségét; az induló tőkét; illetve a gyarapítás lehetséges módjait; az alapítvány kuratóriumát, a kuratórium tagjainak aláírását; az alapító okiratban foglaltak megváltoztatásához szükséges feltételeket és illetékességi kört; illetve az alapító okiratban megjelölt tevékenység kiterjeszhetőségének, módosíthatóságának, vagy megváltoztathatóságának mértékét.¹⁴⁴ Az így megszerkesztett okiratot közjegyzővel hitelesíttetni kell.¹⁴⁵ A vallásos cél elismerésére a Püspöki Konferencia Általános Titkársága jogosult.¹⁴⁶

3.4. A katolikus társulások és alapítványok bejegyzéséről 1999. február 5-én újabb intézkedés lépett hatályba.¹⁴⁷ A dokumentum taglalja a Katolikus Egyház tevékenységének jellegét Spanyolország területén. Ez magában foglalja a kultuszt, a prédikációt és a katolikus tanítás terjesztését, az apostoli és evangelizációs tevékenységet, különös képen a misszionálást, a hitéleti képzést, ami a szemináriumokban és más egyházi központokban történik. Említi az egyházi tudományok oktatását, a vallásos és erkölcsi képzést, különös tekintettel a katekézisre, a teológiai képzésre, amelyek az egész ember integráns nevelésére irányulnak a Katolikus Egyház elvei alapján. De kiterjed a kórház- és börtönpasztorációra, a szegények, az öregek, a menekültek, a mozgás és mentálisan sérültek gondozására is.¹⁴⁸ Ezek mind olyan vallásos célú tevékenységek, amelyek az Evangélium szelleméből és a Katolikus Egyház tanításából következnek.

Mindezek ismeretében az illetékes egyházi hatóságnak joga van a vallásos céllal létrehozott társaságok és alapítványok elismerésére és vallásos jogi személyként való bejegyzésére.¹⁴⁹ Az Igazságügyi Minisztérium Vallási Ügyekért Felelő Igazgatósága továbbra is rendelkezik a vallásos személyiségek közé való bejegyzési joggal, de ezt csak olyan kivételes esetekben gyakorolja, amikor nem egyértelmű a társulás vagy az alapítvány besorolása, így a bejegyzési jogosultság sem. Minden ilyen esetben az Igazgatóság a Püspöki Konferencia Általános Titkárságával szoros együttműködésben jár el.¹⁵⁰

¹⁴⁴ Acuerdo (11 a 13 de julio de 1984) II. art. 2 (1).

¹⁴⁵ Acuerdo (11 a 13 de julio de 1984) II. art. 2 (2).

¹⁴⁶ Acuerdo (11 a 13 de julio de 1984) II. art. 2 (3).

¹⁴⁷ Instrucción de la comisión permanente de la Conferencia Episcopal, de 5 de febrero de 1999, sobre la inscripción de asociaciones y fundaciones de la Iglesia Católica en el registro de entidades religiosas del Ministerio de Justicia. MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 204–209.

¹⁴⁸ Instrucción (5 de febrero de 1999) art. 2.

¹⁴⁹ Instrucción (5 de febrero de 1999) art. 4.

¹⁵⁰ Instrucción (5 de febrero de 1999) art. 6.

4. Lelkipásztori tevékenység a kórházakban

A betegek kórházi ellátásának szabályait átfogóan korábban az 1978. augusztus 25-én kiadott *Real Decreto 2082/1978* rögzítette.¹⁵¹ A hatályos normát ezen a téren az 1985. december 20-i betegellátás általános elveire vonatkozó rendelet,¹⁵² a Spanyol Püspöki Konferenciával megkötött 1986. április 23-i megállapodás,¹⁵³ és az ehhez kapcsolódó és a tartalmi kérdéseket részletesen szabályozó 1987. február 4-i instrukció tartalmazza.¹⁵⁴ Ez egészül ki Madrid, Cataluña, País Vasco, Navarra, Valencia és Andalucía tekintetében további regionális szabályokkal. A jogszabály II. fejezete az emberi méltóság tiszteletben tartásából indul ki, amelyhez nemcsak az emberi környezet biztosítása tartozik hozzá (kielégítő gyógyászati feltételek; higiénia; ellátás; látogatási és kommunikációs lehetőségek), hanem az emberi személy egyéni vallásos meggyőződésének és az abból fakadó lelki igényeinek figyelembevétele, így a vallási hovatartozásnak megfelelő lelkipásztori ellátás. Az egészségügyi kezelésnek ki kell terjednie az egész személy egészségének az előmozdítására, ami az emberi szervezet és lélek integráns egységét jelenti. Ezen elv érvényesülésének az Egészségügyi Minisztérium Körzeti Igazgatósága és a Társadalom Biztosítás helyi szervezete szerez érvényt. Spanyolországban – mint említettük – 1985. december 20-án önálló szabályzatot fogadtak el az állami kórházakban való egyházi tevékenységre vonatkozóan, kifejezetten az ott végzett katolikus lelkipásztori szolgálat gyakorlására.¹⁵⁵ Ebben az állam garantálja a katolikus lelkipásztori ellátás végzését a világi egészségügyi központokban. Ez a garancia kiterjed a katonai egészségügyi létesítményekre is, azok lelkipásztori és gyóntatói ellátására.¹⁵⁶ Az illetékes helyi ordinárius jogosult káplánokat vagy arra méltó személyeket kinevezni a kórházi lelkipásztori szolgálatra, meghallgatva az intézmény illetékes vezetőinek véleményét. Az így kinevezett kórházlelkész funkcióját a ká-

¹⁵¹ Real Decreto 2082/1978, de 25 de agosto, por el que se aprueban normas provisionales de gobierno y administración de los servicios hospitalarios y las garantías de los usuarios. *Boletín Oficial del Estado*, de 1 de septiembre de 1978. 20461–20464.

¹⁵² Orden de 20 de diciembre de 1985 por la que se dispone la publicación del acuerdo sobre asistencia religiosa católica en centros hospitalarios públicas. E. M. OLMOS – J. LANDETE CASAS (ed.): *Legislación eclesialística* (CIVITAS Biblioteca de Legislación 37). Madrid, 2009.²¹ 194–196.

¹⁵³ Convenio de 23 de abril de 1986, sobre asistencia religiosa católica en los centros hospitalarios del instituto nacional de la salud. OLMOS–LANDETE CASAS (2009) i. m. 197–199.

¹⁵⁴ Instrucciones para la aplicación del convenio suscrito entre el instituto nacional de la salud y la Conferencia Episcopal Española, de 4 de febrero de 1987. OLMOS–LANDETE CASAS (2009) i. m. 200–201.

¹⁵⁵ OLMOS–LANDETE CASAS (2009) i. m. 194–196.

¹⁵⁶ Orden (20 de diciembre de 1985) art. 1.

noni normáknak megfelelően, az intézmény igazgatójának és a helyi ordinárius rendelkezéseinek megfelelően gyakorolja.¹⁵⁷ Az intézmény méretének, illetve tevékenységi körének megfelelően, az illetékes ordinarius akár több lelkészt is kinevezhet, akik felelnek a kiszabott szakpasztorációs tevékenységük végrehajtásáért. A szöveg utal a lelkészek kinevezése tekintetében az *Egyházi Törvénykönyv* 564–572. kánonjaira. A kórházlelkészt a helyi ordinárius megfelelő okból (vö. 563. kán.) elmozdíthatja hivatalából; amennyiben szerzetes, úgy a szerzetes előljáró értesítésével, illetve az előljáró a megbízó értesítésével. Ilyenkor, amint arra a 682. kánon 2. §-a kitér, nincs szükség egyiküknek sem a másik fél beleegyezésére. A kórházlelkészek anyagi ellátásáról az állami költségvetés gondoskodik, a tényleges kifizetésekre pedig az Egészségügyi Hivatal jogosult.¹⁵⁸ A jogszabály 1. függeléke tartalmazza az államilag finanszírozott lelkészek számát, az egyes kórházak férőhelyének függvényében. 100 ágy alatt 1 részmunkaidős lelkész; 100-250 ágy között 1 teljes állású és 1 részmunkaidős lelkész; 250-500 ágy között 2 teljes állású és 1 részmunkaidős lelkész; 500-800 ágy között 3 teljes állású lelkész; 800 ágy felett pedig 3-10 teljes állású lelkész alkalmazását fedezi az állam.¹⁵⁹ A kórházi szolgálat további anyagi finanszírozásához nyilvános alapítványok felállítását kezdeményezte az Egészségügyi Minisztérium.¹⁶⁰

Az Igazságügyi, az Egészségügyi, és az Élelmezésügyi Minisztérium 1986. április 23-án megállapodást kötött a Spanyol Püspöki Konferenciával a Nemzeti Egészségügyi Intézet (*Instituto Nacional de la Salud*) központi kórházaiban végzett katolikus lelkipásztori szolgálatról.¹⁶¹ Ebben az állam garantálja a Katolikus Egyház lelkészei (vagy lelkipásztori kisegítői) által a kórházakban végzett lelkipásztori szolgálat szabadságát és normatív finanszírozását. A megállapodás szerint a kórházi pasztoráció a következő tevékenységeket foglalja magában: a betegek látogatása; liturgikus cselekmények végzése és szentségkiszolgáltatás; hívó gondoskodás és erkölcsi tanácsadás; közreműködés a betegekkel való emberies bánásmódban.¹⁶² A kórházlelkészek működését a Nemzeti Egészségügyi Intézet és a területileg illetékes ordinárius közösen szabályozzák. A helyi ordináriusnak kötelessége olyan lelkészeket kinevezni a kórházi pasztorációra, akik megfelelő képességekkel és végzettséggel rendel-

¹⁵⁷ Orden (20 de diciembre de 1985) art. 4.

¹⁵⁸ Orden (20 de diciembre de 1985) art. 6.

¹⁵⁹ Orden (20 de diciembre de 1985) Anejo I.

¹⁶⁰ Orden (20 de diciembre de 1985) Anejo III.

¹⁶¹ Convenio de 23 de abril de 1986 sobre asistencia religiosa católica en los centros hospitalarios del Instituto Nacional de la Salud. MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 270–274.

¹⁶² Convenio (23 de abril de 1986) art. 2.

keznek feladatuk ellátásához. A lelkészt a helyi ordinárius nevezi ki a Nemzeti Egészségügyi Intézet területi igazgatójának előzetes véleményét meghallgatva.¹⁶³ Súlyos fegyelmi ügy esetében a Nemzeti Egészségügyi Intézet területi igazgatója, az illetékes ordináriussal való konzultáció után felfüggesztheti a lelkész vagy kisegítő tevékenységét az egészségügyi intézményekben.¹⁶⁴ A lelkészek és lelkipásztori kisegítők alá vannak rendelve a Papi Társadalombiztosítási Igazgatóságnak (*Régimen de la Seguridad Social del Clero*).¹⁶⁵ A kórházlelkész, illetve lelkipásztori kisegítő, mindazokkal a jogokkal és kötelességekkel rendelkezik, amelyek az egészségügyi alkalmazottakat megilletik.¹⁶⁶ A lelkipásztoroknak és lelkipásztori kisegítőknek szükséges részt venniük a számukra szervezett kurzusokon, kongresszusokon, gyűléseken, technikai és pasztorális továbbképzéseken.¹⁶⁷ A megállapodás kötelezővé teszi a lelkipásztorok számára a következő évre szóló pasztorális program elkészítését és annak felterjesztését a Nemzeti Egészségügyi Intézetnek, jóváhagyás végett.

5. Néhány megjegyzés a Spanyol Hadseregénél és Haditengerésznél végzett gyóntatói tevékenységről

A hadseregben végzett gyóntatói tevékenységet alapvetően az 1992. november 20-án kiadott *Real Decreto 1396/1992*,¹⁶⁸ valamint az 1993-ban hozzákapcsolt rendtartás¹⁶⁹ és az állami intézményekben gyakorolt gyóntatói munkája kereteit rögzítő 1996. évi királyi határozat szabályozza.¹⁷⁰ A katonai gyóntatók tevékenységi köre nemcsak a hadseregbe terjed ki, hanem a haditenge-

¹⁶³ Convenio (23 de abril de 1986) art. 4.

¹⁶⁴ Convenio (23 de abril de 1986) art. 4. [...] En caso de faltas graves a la disciplina del centro, el Director Provincial del Instituto Nacional de la Salud, oído previamente el Ordinario de lugar, podrá determinar el cese del capellán o persona idónea. MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 271. vö. Instrucciones para la aplicación del convenio suscrito entre el Instituto Nacional de la Salud y la Conferencia Episcopal Española, de 4 de febrero de 1987. MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 275–277.

¹⁶⁵ Convenio (23 de abril de 1986) art. 8.

¹⁶⁶ Convenio (23 de abril de 1986) art. 5.

¹⁶⁷ Convenio (23 de abril de 1986) art. 6.

¹⁶⁸ Real Decreto 1396/1992, de 20 de noviembre, por el que se aprueba el reglamento de establecimientos penitenciarios militares. MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 284–285.

¹⁶⁹ Orden de 24 de noviembre de 1993, por la que se dispone la publicación del acuerdo sobre asistencia religiosa católica en los establecimientos penitenciarios. MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 286–290.

¹⁷⁰ Real Decreto 190/1996, de 9 de febrero, por el que se aprueba el reglamento penitenciario. MOLINA–OLMOS–CASAS (2007) i. m. 291–302.

részlet állományára is. Működésük célját a jogalkotó abban látja, hogy segítsek, orvosolják, és kiigazítsák az emberi személy által elkövetett bűnöknek a személyre gyakorolt hatását, nevelve, tanácsokkal ellátva és Isten megbocsátó kegyelmét nyújtva. A tábori lelkész kötelességei közé tartozik a gyóntatás és a lelkivezetés. Katonai beosztása közvetlenül a legfelsőbb katonai vezetés alá szól, tisztán lelki tartalmú feladatok elvégzésére. Tevékenységi köréhez tartozik az eddigieken túl a tábori kápolna gondozása és a megfelelő liturgikus cselekmények végzése; meghatározott alkalmakkor lelki megerősítést adni a katonai szolgálatot teljesítőknél; az állomány egyes tagjaival való személyes foglalkozás, egyéni szükségleteiket és családi körülményeiket figyelembe véve; meghatározott napokon szentmise bemutatása, illetve gyónási lehetőséget biztosítása a kápolnában, vagy más arra alkalmas helyen. Minden vasárnap és egyházi ünnepen lehetőséget kell biztosítani a katonák számára a szentmisén való részvételre.¹⁷¹ Így érthető, hogy ugyanezen jogszabály kötelezően írja elő minden katonai támaszpont számára tábori kápolna felállítását.¹⁷² A katonák vallásos meggyőződését védi a jogalkotó, amikor kifejezi, hogy minden katonának ügyelnie kell arra, hogy külső viselkedésével ne botránkoztassa meg társai vallásos érzését. Különösen igaz ez a káromkodásra és az erkölcsileg kifogásolható kifejezések használatára, amelytől minden katonának tartózkodnia kell.¹⁷³ A tábori lelkészek sajátos feladatai közé tartozik végül a börtönbüntetésüket tölthető katonák látogatása.¹⁷⁴

6. Sajátosságok a spanyolországi házasságjog területén, különös tekintettel az állami anyakönyvezésre

Amint arra már korábban utaltunk, a Spanyol Állam meghatározott feltételekkel elismeri az egyes felekezetek és vallási közösségek saját joga szerint kötött házasságokat. Éppen ezért a magánjog körültekintően rendezi a megkötött házasságok hivatalos regisztrációjának kérdését.¹⁷⁵ A házasság civil joghatásainak beállításához főszabály szerint szükséges azt kánoni, vagy állami formában megkötni.¹⁷⁶ Szeretnénk kihangsúlyozni, hogy a *Ley del registro civil* kifejezet-

¹⁷¹ Real Decreto 3331/1978. art. 41.

¹⁷² Real Decreto 3331/1978. art. 35.

¹⁷³ Real Decreto 3331/1978. art. 42. vö. art. 68.

¹⁷⁴ Real Decreto 3331/1978. art. 74. vö. art. 80; art. 84.

¹⁷⁵ Ley del registro civil, de 8 de junio de 1957. MOLINA–OLMOS–CASAS (2000) i. m. 279–284.

¹⁷⁶ Ley del registro civil (8 de junio de 1957) art. 70. Vö. Ley 30/1981, de 7 de julio, por la que se modifica la regulación del matrimonio en el Código Civil y se determina el procedimiento a

ten nevesíti azokat az okokat, amelyek fennálltakor nem jön létre civiljogi értelemben a házasság (értelem részéről fenn álló hibák; minden olyan hiányosság, amely lehetetlenné teszi a másik féllel való tartós házastársi együttléte).¹⁷⁷ A *Código Civil* szerint a házasság megkötésének a két fél egybehangzó akaratkinyilvánításával kell megtörténnie.¹⁷⁸ A kiskorúak és a serdülők nem köthetnek érvényesen házasságot, hasonlóan azok sem, akik fennálló házassági kötelekben élnek. A vérrokonok közötti házasság is érvénytelen a Spanyol Polgári Törvénykönyv szerint (egyenes ág minden fokán és oldalág harmadik fokáig). Hasonló elbírálás alá esnek az örökbefogadott gyermekek és egyenes ági leszármazóikkal, ill. az azok között kötött házasságok. A 2005. július 29-i új rendelkezéssel kikerült a házasság érvénytelenségét eredményező okok közül az azonos neműek iránti orientáció, sőt, kifejezett formában megtörtént az azonos neműek házasságkötésének lehetővé tétele,¹⁷⁹ módosítva ezzel a „matrimonio” (*házasság*) szó hagyományos jelentéstartalmát.¹⁸⁰ A házasságkötés nyilvántartását és az anyakönyvezést szabályozó 1957. június 8-án elfogadott és már ugyanazon év június 10-én kihirdetett törvény az eltelt bő öt évtized alatt bekövetkezett számos kiegészítő és módosító jogszabály ellenére,¹⁸¹ fő elveit tekintve továbbra is hatályban van. Az érvényesen megkötött házasságot (mind az állami, mind a kánoni házasságkötést) közhitelű módon tanúsítja a házassági bejegyzés.¹⁸² A bejegyzésnek a megkötést követő öt napon belül kell megtörténnie. Ehhez hasonlóan a titkos házasság civiljogi joghatásainak beálltához szükséges annak a titkos házassági anyakönyvbe (*Libro Especial de Matrimonios secretos del Registro Central*) való bevezetése, és harmadik személlyel (tanúként) történő hitelesítése.¹⁸³ Ugyanaz a közreműködő, aki hivatalosan kivette a házassuló felek beleegyezését, a házasságkötés után közvetlenül köteles bevezetni a házasság adatait az anyakönyvbe, amely bejegyzés hitelesen igazolja a házasság

---

seguir en las causas de nulidad, separación y divorcio. art 49. MOLINA–OLMOS–CASAS (2000) i. m. 305–313, különösen 306. Vö. R. NAVARRO-VALS: *L'efficacité civile du mariage religieux dans le droit espagnol*, in *Marriage and Religion in Europe*. Milano, 1993. 25–59.

¹⁷⁷ Ley del registro civil (8 de junio de 1957) art. 93.

¹⁷⁸ Código Civil, I. 4.

¹⁷⁹ Resolución-circular de 29 de julio de 2005. De la dirección general de los registros y del notariado, sobre matrimonios civiles entre personas del mismo sexo. OLMOS–LANDETE CASAS (2009) i. m. 282–283.

¹⁸⁰ Vö. FERENCZY R. – SZUROMI SZ. A.: Újabb megjegyzések az államilag elismert egyházi házasság kérdéséhez. *Kánonjog* 2011/13. 83–95, különösen 92.

¹⁸¹ Vö. 1958. XI. 14., 1978. XII. 26., 1980. II. 15., 1984. VII. 16., 1984. XI. 16., 1993. II. 10., 2005. VII. 29., 2006. I. 31.

¹⁸² Ley del registro civil (8 de junio de 1957) art. 71.

¹⁸³ Ley del registro civil (8 de junio de 1957) art. 78.

létrejöttét.¹⁸⁴ Amennyiben döntés születne a házasság érvényességére, illetve érvénytelenségére vonatkozóan, vagy kimondanák a különélést, úgy ezt a határozatot széljegyzetként be kell vezetni a házasság megkötését igazoló anyakönyvbe.¹⁸⁵ A *Decreto (14 de noviembre de 1958)*¹⁸⁶ szűkebb értelemben is rendelkezik az anyakönyvezésről. E szerint az anyakönyv tartalmaz minden állam által elismert házasságot, kivéve a titkos házasságokat. A bejegyzett adatok kitérnek a házassági kötelék létrejöttének pontos körülményeire; a közös házasságból származó gyermekekre; vagy az örökbefogadott gyermekekre; a törvényes abortuszokra; a házastársak halálára; az érvénytelenségre; a válásra; illetve a különélés kimondására.¹⁸⁷ Ismert, hogy a *Código Civil* 1981-ben történt módosítása előtt a spanyol házasságjogban csak a házasfelek újraházasodás nélkül történő különválása, valamint a kánonjogi rendszerből átvett eredeti érvénytelenség megállapítása létezett. Így a polgári és a kánoni házassági rendszer szoros összhangban állt egymással. 1981-től megfigyelhető a két rendszer fokozatos eltávolodása egymástól, amelyet jól mutat mind a házasság jelentésének fent említett 2005-ben történt megváltoztatása, mind a válással kapcsolatos 2005. július 8-i új norma.¹⁸⁸

Az anyakönyvezésre a bejelentett lakóhely szerint illetékes anyakönyvi hivatal (*Registro Municipal* vagy *Consular*) jogosult, egyházi házasságkötések esetében pedig a lakóhely szerinti területileg illetékes plébánia.¹⁸⁹ Ha kérdéses lenne az illetékesség, vagy a személynek Spanyolország területén nem lenne bejelentett lakóhelye, úgy az anyakönyvezést a Központi Anyakönyvi Hivatal (*Registro Central*) végzi el a bejelentés nyomán.¹⁹⁰ Problémákat vetnek fel a rendkívüli módon adminisztrált házasságok (pl. leprakórházakban, fogházakban, laktanyákban, stb.) anyakönyvezése, melyet a területileg illetékes anyakönyvi hivatal köteles elvégezni egy napon belül, átvezetve az alkalmilag meg-

¹⁸⁴ Ley del registro civil (8 de junio de 1957) art. 75.

¹⁸⁵ Ley del registro civil (8 de junio de 1957) art. 76.

¹⁸⁶ Decreto de 14 de noviembre de 1958 por el que se aprueba el reglamento para la aplicación de la Ley del registro civil. MOLINA–OLMOS–CASAS (2000) i. m. 285–301.

¹⁸⁷ Decreto (14 de noviembre de 1958) art. 21.

¹⁸⁸ Ley 15/2005, de 8 de julio, por la que se modifican el Código Civil y la Ley de Enjuiciamiento Civil en materia de separación y divorcio. Részletesen vö. D. LL. FERNÁNDEZ (ed.): *Derecho eclesiástico del estado* (Ariel Códigos). Barcelona, 2006. 6450–464. Soós I.: A házassági különválás a kötelék fennmaradása mellett a spanyol polgári jogban. *Kánonjog*, 2007/9. 79–92.

¹⁸⁹ Vö. Decreto (14 de noviembre de 1958) art. 68.

¹⁹⁰ Decreto (14 de noviembre de 1958) art. 68. Itt jegyezzük meg, hogy azokat a házasságokat, amelyeket utazás során, a levegőben, vagy vízben kötnek, a fedélzeti naplóba köteles bejegyezni a hajóskapitány, a pilóta, stb., amely azt hitelesen tanúsítja. Decreto (14 de noviembre de 1958) art. 71 (1–2).

bízott, és az előbb említett intézményekhez tartozó személyek által rögzített adatokat. A felekezetek vagy vallási közösségek belső szabályai szerint megkötött házasság anyakönyvezéséhez szükséges annak a felekezetnek az igazolása, amely a Spanyol Állam által törvényesen elismert házasságkötési szertartást elvégzi. Igazolás annak a személynek a részére, aki a házasságkötésnél közreműködve kiveszi a felek beleegyezését.¹⁹¹

7. Összegzés

A hatályos spanyol jogban tehát, az állam és az Egyház kapcsolata terén, következetesen érvényesül az *együttműködő elválasztás* modellje. Annak ellenére, hogy az 1978-ban megszületett alkotmány teljesen magáévá tette a vallásszabadság elvét, és ennek a hatása jól érzékelhető az egyes vallásokkal és felekezetekkel azóta aláírt megállapodások tartalmában. Ezzel párhuzamosan megfigyelhető – a történelmi gyökerekből következően – a Katolikus Egyház belső jogának erőteljes hatása a vallási kérdéseket érintő jogalkotásban. Ennek a hatásnak az érvényesülése a legutolsó évtizedben jelentősen gyengült, amely megmutatkozik például a házasságjog területén bevezetett alapvető változtatásokban. Azonban a kánonjog meghatározó befolyása még mindig felismerhető karakterét adja a spanyol állami jognak, nemcsak a hatályban maradt korábbi jogszabályok szövege, jogtechnikája, terminológiája tekintetében, hanem a legújabb alap- és középfokú oktatást rendező előírások értékrendjében. Hasonlóan érzékelhető ez a befolyás az egészségügyet és a honvédelem területét érintő jogszabályokban. Az utóbbi néhány év jogalkotása is világosan kifejezi, hogy az állampolgárok természetéből fakadó alapvető tulajdonságokhoz szorosan hozzátartozik a vallásos meggyőződés, így annak elismerése és értékének megbecsülése az állami jogalkotás által nem hagyható figyelmen kívül. Az ilyen jellegű és a vallási meggyőződést érintő állami rendelkezéseknek azonban, mindig szem előtt kell tartaniuk a vallások és az egyes felekezetek belső normáinak sajátos autonómiáját.

¹⁹¹ Código Civil §§. 239; 252; 255. Vö. Decreto (14 de noviembre de 1958) art. 256.